

kovnoga života: obiteljski i društveni odnosi, vjera, pravo, gospodarstvo, seksualnost, emocije, odijevanje, jelo i piće, obrazovanje, umjetnost i kultura. Upravo je zbog toga knjiga Zdenke Janeković Römer vrlo vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji jer je suvremenim metodama povijesne znanosti, interdisciplinarnim pristupom i tekstom oblikovanim književnim sredstvima uspješno oživila Dubrovnik kasnog srednjeg vijeka i svakodnevicu njegovih ljudi.

Dražen NEMET

Šetnja po hrvatskoj baštini: Putevima glagoljaške pismenosti otoka Krka i Hrvatskim zagorjem i njegovom kulturnom baštinom

Terenska nastava studenata povijesti: Krk, 11. V. 2007. i Hrvatsko zagorje, 16. V. 2007.

Studenti koji pohađaju izbornu nastavu „Hrvatska epigrafija i paleografija“, „Heraldika“ i „Dokumenti za hrvatsku srednjovjekovnu povijest“ profesorice Mirjane Matijević Sokol i asistentata Ivana Botice i Tomislava Galovića dva su dana u svibnju ove godine u sklopu terenske nastave bili na otoku Krku i u Hrvatskom zagorju.

U prvoj terenskoj nastavi, koju smo naslovlili „*Putevima glagoljaške pismenosti otoka Krka*“, otkrivali smo prirodnu i kulturnu baštinu tisućljetne povijesti otoka Krka. Prva točka našega putovanja bio je Omišalj, mjesto iz kojeg se s Vele stene gospodari dugim Omišaljskim zaljevom. Svoju je stratešku važnost pokazao već u antici 49. g. pr. n. e. u građanskom ratu između Cezara i Pompeja. Sudionici kolegija „Hrvatske epigrafije i paleografije“ u Omišlju su dokazali svoje umijeće čitanja glagoljice, najstarijega pisma materinskih riječi u Hrvata. Čitali smo natpis triju glagoljskih epigrafičkih spomenika koji su uzidani u srednjovjekovnu župnu crkvu Marijina Uznesenja koje ni mletački lav tijekom ranog novog vijeka nije uspio izbrisati. Potom smo u zaljevu Sepen obišli ostatke rimskog municipija Fulfinuma koji se nalazio svega dva kilometra od današnjeg Omišlja. Na položaju Mirine nalaze se nevjerojatno visoki ostaci zidina ranokršćanske bazilike iz V. stoljeća.

Nakon Omišlja put nas je zapadnom obalom otoka odveo do Malinske gdje smo ručali o trošku istoimene općine. Malinska je središte dubašljanskoga kraja. Etimološki upućuje na mlinove (čak. malin) koji su u današnjem središtu mjesta mljeli krčko žito. Dubašljanski pak kraj ili Dubašnica dobila je ime po nekadašnjim bujnim hrastovim šumama, a uspomena na tu prirodnu blagodat ovjekovječena je u današnjem općinskom grbu koji je urešen brojnim žirovima (mjestima župe) na zlatnom hrastu. Dubašljanski je kraj dao Branka Fučića, ponajvećeg poznavatelja i ljubitelja glagoljice u Hrvata. Dubašljanska župa 2007. godine slavi jubilarnu stotinu i pedesetu godinu od posvećenja župne crkve Sv. Apolinara u Bogovićima. Zbog toga smo svi od asistenta Galovića dobili njegovu prigodnu knjižicu i čuli predavanje iz povijesti te dubašljanske crkve.

Potom smo posjetili stari samostan franjevac trećoredaca s crkvom Sv. Marije Magdalene u mjestu Porat koje je oko 3 km udaljeno od Malinske. Posjet samostanu daje

neposredan uvid u život franjevac glagoljaša koji su se kroz cjelokupnu povijest bavili molitvom, knjigom i zemljoradnjom do dana današnjega. U samostanu je uređena i muzejska zbirka s knjižnicom, etnografska zbirka s autentičnim tošom (mlinom za prešanje maslina) i glagoljskim lapidarijem s 14 najpoznatijih hrvatskih glagoljskih natpisa. Cijeli je samostan u rukama samo jednoga srdačnoga franjevca glagoljaša koji je u samostanskom blagovalištu sve počastio vodom i vinom.

Nakon toga smo se u popodnevnim satima uputili preko cijelog otoka prema najboгатijem, najvinorodnijem i najglagoljskijem dijelu otoka Krka. Vrbnik i njegov kraj dao je više od polovine današnjih glagoljskih tekstova otoka Krka. Kao i Omišalj uzdiže se na visokoj litici. Stoga je i opjevan u čuvenoj pjesmi „Vrbniče nad morem“. Tek kad se vidi koliko se vinograda nalazi u vrbničkoj dolini, tek tada se može shvatiti zašto su Vrbničani mogli naručiti na stotine skupocjenih glagoljičkih kodeksa. Razgledali smo srednjovjekovnu župnu crkvu Marijina Uznesenja, renesansni zvonik i tu i tamo iščitavali gdje koji glagoljski epigrafički spomenik. Nakon što smo u župnoj kući ugasili žed prelistavši originalni misal na glagoljici iz sredine 15. stoljeća, uputili smo se na krajnji jugoistok otoka Krka.

Kroz Baščansku dragu put nas je umjesto u Bašku odveo u nešto bliže mjesto Jurandvor. Svakog ljubitelja starije hrvatske povijesti i kulture morao bi put upravo nanijeti u Jurandvor, u ranoromaničku crkvu Sv. Lucije, jer se u njemu krije Baščanska ploča s najstarijim zapisom imena hrvatskoga na glagoljičkim (nelatiničkim) slovima. Uz prigodno predavanje kustosa malenoga jurandvorskog muzeja, priču o Baščanskoj ploči nadopunio je asistent Galović. Cjelokupni je jurandvorski ambijent, kako mu i doliči, primjereno dotjeran.

Na kraju je valjalo posjetiti i srce otoka Krka koje, doduše, nije bilo glagoljaško za razliku od krčkih sela. Grad Krk od najstarijih je vremena administrativno, političko, gospodarsko i vjersko središte otoka. Nalazi se na nekadašnjem rimskom municipiju (Curictica insula) i sjedište je nekada slavni krčkih knezova Frankapana. Iako je današnji izgled grad više-manje dobio do XV. stoljeća, gotovo je nevjerojatno koliko je očuvana urbana gradska cjelina iz rimskog razdoblja unutar gradskih zidina.

Terenska nastava na otoku Krku omogućila je da se uz stručno vodstvo izbliza upoznamo s draguljem hrvatskoga glagoljaštva čija je tradicija nepresušan izvor novih spoznaja za svakog zaljubljenika u hrvatsku povijest.

Samo pet dana nakon putovanja na otok Krk s istim smo profesorima i s prof. dr. Marijanom Matickom posjetili Hrvatsko zagorje, oazu sačuvane prirode, zelenila, čistoga zraka, blagih i ljekovitih voda, pitomih ljudi i brojnih dvoraca. Ovaj je kraj izbjegao najvećim ratnim pustošenjima tijekom ranog novog vijeka, pa je sačuvao kao nigdje u Hrvatskoj mnoštvo burgova i dvoraca. Idilična zagorska priroda u koju se arhitektonski skladno uklopiše ta feudalna zdanja poticala je maštu Ksavera Šandora Gjalskog, koji je hrvatskoj pisanoj kulturi ostavio sjajne priče o nekadašnjem „sjajnom“ životu plemića na „zagorskim bregima“, a naše je putovanje bilo prožeto tek vizualnim otkrivanjem maloga tračka toga „sjajnog“ života.

Započelo je vožnjom uz lijevu obalu Sutle prema Kumrovcu te nas je dovelo do spomenika „Hrvatskoj himni“ koji se nalazi u potpunom zelenilu prirode. Taj je kameni obelisk, s možda najživopisnijim tekstom od svih državnih himni na svijetu, postavljen 24. XI. 1935. uz stotu obljetnicu od nastanka „Hrvatske domovine“ u kraju koji je Mihanoviću dao inspiraciju za nju.

Put na sjever dalje nas je odveo do Desinića, grada koji se kao sjedište župe Sv. Jurja spominje još 1334. godine. Kralj Rudolf Habsburški 1592. dao je mjestu status slobodnoga sajmišnog središta, pa je Desinić i danas poznato sajmeno i trgovačko središte. Prošavši pored dvora Keglevićevih, ubrzo smo stigli do dvorca Veliki Tabor koji je po ocjeni UNESCO-a najviše kategorije spomenika u Hrvatskoj. Zbog radova na dvorcu samo smo prošli pored njega. Dvorac je bio u vlasništvu plemićke obitelji Rattkay koja je hrvatskoj povijesti i kulturi dala mnoga zaslužna imena.

Vozeći se prema istoku stigli smo preko Pregrade do središta Krapinsko-zagorske županije u grad Krapinu. Iako je osam stoljeća poznat hrvatskoj povijesti kao utvrđeni grad, svijetu je mnogo poznatiji po dosta starijim stanovnicima s Hušnjakova brijega koje je Gorjanović Kramberger otkrio 1899. godine. Put nas je nadalje vodio na krajnji sjever Krapinsko-zagorske županije u Trakošćan. Premda se taj reprezentativni dvorac prvi put u pisanim dokumentima spominje već 1334. godine, kao da mu povijest ide tek od kraja XIV. st. kada je došao u vlasništvo grofova Celjskih. Nakon što je ta moćna obitelj izumrla, Trakošćan mijenja razne gospodare. Konačno se 1584. našao u rukama obitelji Drašković. Trakošćan je Draškovićima bio očevina do nacionalizacije u XX. stoljeću. U njemu je 1953. osnovan muzej sa stalnim postavom koji je ambijentalno izložen u izvornoj funkciji. Predmeti su razmješteni u pojedinim prostorijama koje čine interijerne cjeline čime je sačuvan duh feudalnih vremena.

Nakon Trakošćana, put do Stubice vodio nas je preko slikovitog mjesta vrlo teško izgovorljivog imena – Sveti Križ Začretje. Usudim se napisati da je Gornja Stubica povjesničarima najzanimljiviji zagorski grad. Čak ako i čuvena „Gupčeva lipa“ pored župne crkve Sv. Jurja, pod kojom je prema narodnoj predaji seljački vođa Matija Gubec okupljao istomišljenike, nije bila svjedokom burnih dana 70-ih godina XVI. stoljeća, svaki zaljubljenik u prošlost osjeća u Stubici duh starih vremena. Naime, upravo se tu – pred impozantnim spomenikom Seljačkoj buni i Matiji Gupcu Antuna Augustinčića koji je podignut 1973. povodom obilježavanja četiristote obljetnice Seljačke bune – odigrala posljednja bitka između zagorskih seljaka i feudalne gospode „za pravicu“. Nedaleko od tog položaja nalazi se u nekadašnjem dvorcu obitelji Oršić Muzej seljačkih buna. Njegov stalni postav pokazuje cjelovitu sliku povijesnih zbivanja na zagorskom prostoru od srednjega vijeka do službenog ukinuća kmetstva u Hrvatskoj 1848. godine. U muzeju je vrlo zanimljiv trodimenzionalan reljefni prikaz same bune 1573. godine. U popodnevним satima okrijepili smo se na teret Odsjeka na jednome od stubičkih „brega“.

Terenska nastava u Hrvatskom zagorju i ovaj nas je put uz stručno vodstvo provela kroz stoljeća zagorske povijesti, pokazala nam je reprezentativan ambijent te je mladim povjesničarima dokazala koliko je taj kraj nadomak Zagreba bogat povijesnom baštinom na koju možemo samo biti ponosni.

Edin MUFTIĆ

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 39

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2007.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 39

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2007. godine

Naklada

400 primjeraka

